

házat jelképezi. Végül drága ereklyeként egy nyél tetején lógó ládikában még Szent Györgynek egy egészen szertefoszlott ősi zászlaját is hordozzák. *Ezeket a szimbólumokat már művészi kéz válogatta össze úgy, hogy egy politikai és erkölcsi megújulás programját hirdessék.*

Ki mert volna ilyen menetnek ellentállni? Tíz perc alatt a Kapitóliumon vannak. A kéttornyú, árkádos, várszerű szenátusi palota meglepődött, gyenge őrsége félreáll. Cola di Rienzo a vikáriussal és a zászlókkal bevonul a kapun, miközben a velük érkezett fegyveresek átveszik a palota őrzését. A pápapárti vallásos forradalom színeibe öltözött népi felkelést siker koronázta.

VII. A római néptribun.

A győztes vezér megszólaltatta a Kapitólium harangját. Már sokakat odavonzott a Sant Angelo dei Pescivendoli szokatlan „körmenet”-e is. Most összefutott a nép s a domb lejtője, melyet még nem díszített a szenátusi palotával szemben álló Aracoeli franciskánus templomhoz vezető hosszú lépcsősor (ezt csak egy évvel később a rettenetes pestisjárvány megszüntének emlékére építették), hamarosan feketéllett a tömegtől. Az odasereglettek azonban valami egyszerű közlés helyett kormányváltozás és egészen újszerű programadás tanúivá lettek.

A vikárius társaságában a palota erkélyén megjelenő Cola di Rienzo a néptömeg helyeslése mellett lendületes beszédben kifejtette, hogy a római nép nyomora és elnyomottsága tarthatatlan helyzetbe sodorta a várost. Mivel a szenátorok ezen nem tudnak és nem akarnak segíteni, „a pápa iránt való szeretetből” és a római „nép iránt érzett ragaszkodó szánalomból” a püspök-vikárius beleegyezésével hajlandó kockára vetni életét a bajok megszüntetésének érdekében. Hogyan akar ehhez hozzákezdeni, mindjárt meghallják. Unokaöccse, Conte Mancino jegyző — ugyanaz, kit később Civitavecchia parancsnokává nevezett ki — parancsára felolvassa első rendeleteit. A tizenöt pontból álló „*Ordinamento di buon governo*”, melyet a *Vita* feljegyzett, részben a közbiztonság visszaállítását, részben a nemesség előjogainak megnyirbálását, részben a szegényeken való segítés és a *társadalmi egyenlőség szociális programját* hirdette meg:

1. Aki valakit megöl, halállal lakol. Kivétel nincs. 2. A pereket nem szabad húzni, legkésőbb két hét alatt el kell őket intézni. 3. Bosszúból nem szabad egy római házat sem lerombolni, hanem a főbenjáró bűnös vagyona legyen a közé. 4. Róma minden kerületében közkieltesen 100 gyalogost és 25 lovast kell tartani, egy-egy öt ezüstcarlinót érő pajzs és megfelelő zsold ellenében. 5. Az árvák és özvegyek a római kamarától segélyben részesülnek. 6. A campagnai fertőkből és tavakon, valamint a római tengerparton a kereskedők védelmére állandóan csónak tartandó készenlétben. 7. A házadó, sójövédék, kikötők és utak jóvédelme s a bírságpénzek szükség esetén a közjó előmozdítására

fordíthatók. 8. A római várakat, hidakat, kikötőket, kapukat és erődítményeket bárók csak a nép megbízásából őrizhetik. 9. A nemesek nem bírhatnak semmiféle erődítményt. 10. A bárók kötelessége az utak biztonsága felett őrködni, latroknak és gonosztevőknek nem nyújthatnak menedéket és 1000 aranymárka büntetés terhe alatt felelnek a város fennakadás nélküli élelmezéséért. 11. A közbizonyból a kolostorok segélyezhetők. 12. Róma minden kerületében a jövőre gabona raktározandó. 13. Ha egy római csatában, a köz szolgálatában elesik, 100 lírát kapjon a családja, ha gyalogos volt; 100 forintot, ha a lovassághoz tartozott. 14. A Róma határában fekvő városok és földek Róma fennhatósága alá tartoznak. 15. Ha valaki mást valamivel vádol és a vád nem igazolódik be, azzal a büntetéssel sujtandó, mi a vádlottat érte volna.

Cola di Rienzo megkérdezte a népet, helyesli-e ezeket a rendelkezéseket. Egyetlen lelkes „Si” volt rá a válasz. Megkérdezte azt is, akarják-e, hogy a pápai vikáriussal együtt mint rektor útvegye a város kormányát. Mindenki magasba emelte a karját. Félreismerhetetlen e megkérdezésben a kamarai jegyzőnek ama törekvése, hogy *hatalmát és jogait, mint egykor Vespasianus a Lex Regiában, a római néptől vegye*, bár a már régebbi gyakorlat által szentesített rektori méltóságra való kinevezést a pápától várja s június 27-én a vikáriussal együtt meg is kapta.

Különös kettősség származik majd abból, hogy a város kormányzója egyrészt a pápa, másrészt a nép megbízottjának vallja magát, annál is inkább, mert Cola di Rienzo már május 20-i uralomrajutása után két nappal bizonyosságát adta annak, hogy az utóbbi a fontosabb és kedvesebb részére. Újabb népgyűlésen ugyanis azt kérte, hogy a vikáriussal együtt a „tribunus” címet vehessék fel. Erről a korábban elfeledett népi és katonai hivatalról Liviusából tudott, de az elnevezéssel császári pénzekben is találkozott s arra is emlékezhetett, hogy az általa annyira csodált Nagy Konstantinnak is „tribunus ordinis primi” volt a méltósága, mielőtt az „augustus” címet elnyerte volna. A tribunus szó tehát nem csupán a népet képviselő hivatalnokot jelentett számára, s azt a császári augustus-szal nem érezte ellentétben állónak, mit a későbbiek megértésére már most kell előre bocsátanunk. A tribunus címet Rainaldo vikárius tudtunk szerint soha sem használta, s annak jóváhagyását a pápától senki sem kérte, úgy hogy VI. Kelemen később teljes joggal vethette Cola di Rienzo szemére, hogy ezt a címet önkényesen bitorolja. *Abból az ellentétből, mi kezdettől fogva fennállott a pápa „rektora” és a nép „tribunja” között, fakad majd a volt kamarai jegyző tragikus bukása.*

A vespasianusi Lex Regiára emlékeztető tizenöt pontba foglalt népi felhatalmazás már forrongó nagy tervek tudatos kiindulásául volt szárvva. Régebben tanulmányozott római feliratok még egyéb pompázó attribútumok felvételére is ihletik az antik nagyság rajongóját, aki a vikárius nevében is maga akar uralkodni ettől a pillanattól kezdve, s hivataltársának személyét csak díszletül használja fel ott, ahol szüksége van rá. „*Nicolaus severus et clemens libertatis, pacis iustitiaeque tribunus et sacre Ro-*

mane reipublice liberator“ izeni első köriratával Viterbonak, Firenzének, Luccának, Mantuának és a többi nevezetes olasz városoknak, hogy a Szentlélek segítségével átvette a város kormányát. Siralmas állapotban vette azt át. Az utak bizonytalanok; gyilkosság, rablás, zsákmányolás dúl mindenütt... a város tolvajok és gonosztevők barlangja. De ő elhatározta — s képzelete máris messze távlatok felé repül — hogy nem csak Róma és egész tartománya, de Itália és a keresztény összeség javát fogja szolgálni. Hatalma biztos alapokon nyugszik, mert a nép szervezetten áll mögötte. Célja a tirannusok letörése, a szabadság, béke és igazság uralomra juttatása. *Szabadság, béke, igazság*, ez lesz tribúnátusának hármasság jelszava. E lelki adományok megvalósítására törekedett már Dante is. Cola di Rienzo arra kéri a nevezett városokat, küldjenek hozzá *három napon belül* egyenként két megbízottat (*syndicos*) és követet (*ambaxatores*), valamint egy általa fizetendő jogtudóst, aki hat hónapig maradjon mellette, mert a római „szinódus“-ban fontos határozatok előkészítésében van rájuk szüksége.

E körlevélből már azt a benyomást nyerjük, hogy az imént megválasztott tribún gyorsan kész helyzetet akar teremteni valami nagy horderejű jogi határozattal. A levelek szétküldésénél azonban Cola di Rienzo észrevette, hogy a szervezés hosszabb időt igényel és az eredetileg három napon belül tervezett parlament összeülését egy utóirat hozzáfűzésével augusztus 1-re halasztotta. Nekünk is várnunk kell még tehát, hogy tervei kibontakozzanak a titokzatos célzás homályából.

A következő heteket az első kapitóliumi gyűlésen kihirdetett tizenöt pont végrehajtásának gondjai foglalták el. A nemesség ellen irányuló természetesen az érdekeltek erélyes ellentállásába ütköztek. Mikor a közel nyolcvan éves Stefano Colonna, akit Petrarca „*főnixként ébredt római hős*“-ként dicsér, a történekről tudomást szerzett, Cornetoból visszasietett Rómába. A Kapitólium közelében fekvő San Marcello-téri háza előtt hangosan adott kifejezést nemtetszésének és megbotránkozásának. Erre a tribún parancsot kézbesített neki, hogy azonnal hagyja el a várcst. Stefano a papirost darabokra tépte s így fakadt ki: „Ha ez az őrült megharagít, kidobatom a Kapitólium ablakán!“ Azonban rögtön meg kellett arról győződnie, hogy nem parancsol többé Rómában. Cola félreverte a Kapitólium harangját, s az öreg Stefano csak nagy ügyel-bajjal menekülhetett ki egyetlen szolgájával a nép dühe elől palestrinai várába.

E példán okulva, a tribún radikális intézkedésekre határozta el magát. Valamennyi bárónak megparancsolta, hagyja el a várost, adja át a megszállva tartott hidakat és vonuljon környékbeli kastélyába. A nemesek engedelmeskedtek is, de Rómától távol egymás közt összeesküvést kezdtek szövögetni. Egyenétlenkedésük miatt azonban semmi elhatározásra nem juthattak. A tribún most meghódolásra és visszatérésre szólította fel őket. Új városi miliciájának keretei már álltak. A 13 kerületben 1300 gyalogos és mint-

egy 350 lovas áll rendelkezésére, akik felesküdték rá és megfogadták, hogy minden harangjelre a kapitóliumon teremnek. A nemesek a gyorsan megszervezett népi fegyveres erő láttán kénytelenek voltak engedelmeskedni, sorra eléje járulni és az evangéliumra megesküdni, hogy alávetik magukat a nép akaratának, gondoskodnak a város élelmezéséről, nem rejtegetnek gonosztevőket, segítik az árvákat, nem károsítják meg a közösséget s fegyveresen vagy fegyver nélkül megjelennek mindenkor a tribun hívására. Avignoni ellenfele, Stefano Colonna esküdött fel elsőnek, aztán jött Giardano, az agg Stefano Colonna, Rainaldo Orsini, az Angyalvár ura; Francesco Savelli, Cola di Rienzo szülőháza kerületének gazdája. Példájukat követték a még ellentálló tisztviselők: bírák, jegyzők, és kereskedők. A tribun gyors és erélyes fellépésének, céltudatos, bölcs, előrelátásának köszönhetette, hogy pár hét leforgása alatt az egész város alávetette magát hatalmának. A megtérők iránt kegyesnek mutatkozott.

Annál kegyetlenebb szigorral sujtott le a gonoszokra. Nem számított előtte sem nemesi címer, sem papi talár, sem magas öszszeköttetés. Egy hirhedt szerzetest vérpadra küldött. Ceccano és Gaetano biborosok unokaöccsét, Martinot felakasztatta annak ellenére, hogy gyógyíthatatlan vízkórságban szenvedett. Pedig gaztettét nem is tribunátusa alatt, hanem már régebben követte el. Egy drága szövetekkel és fűszerekkel — borssal, fahéjjal — megpakott hajót, mely Marseilleből Nápolyba igyekezett, a Tiberis torkolatában, hova a dühöngő vihar elől menekült és ahol zátonyra futott, kirabolt. A kikötő ugyanis ennek a semmi rablástól vissza nem rettenő főnemesnek a kezében volt, ezért is hívták Martino del Portonak. A szövet 20.000 forintot ért, de a hajó hozta Johanna nápolyi királynő számára Avignonból a fennhatósága alá tartozó Provence adóját is, s rajta jött Itáliába fra Moreale di Narba johannita lovag, a későbbi híres condottiere, kivel majd még találkozunk. Giovanna kétségtelenül már az akkor hatalmon lévő római szenátoroktól követelte a kár megtérítését és a bűnös megbüntetését. De holló nem vájja ki a holló szemét! A tribunon újból kereste igazát, s ez nem ismert kíméletet. A súlyosan vízkóros, aki már csak egy hordóvá dagadt has volt, házában elfogatta. Délután három óra tájban a Kapitólium alá, az oroszláncokhoz hurcolták, ott felolvasták ítéletét s alig engedve neki annyi időt, hogy meggyónhasson, felkötötték. Szép, ifjú özvegye, mint a névtelen római krónika szánuakozva beszéli, háza erkélyéről láthatta két napon keresztül bitón lógó testét.

Cola di Rienzo, bizonyára tudatosan, félelmetes külsőt kölcsönzött magának uralmának ez első időszakában, mit később aztán megváltoztatott. Vértörő ruhában járt, „*arca és külseje rettenetes volt*“. A bűnperek gyors lebonyolítására az „*Igazság és béke házá*“ állította fel, hol a szemet szemért, fogat fogért elv alapján ítéleztek. A családok közt dúló gyűlölségek elsimítására békebírákat rendelt, akik előtt sok ádáz harag végződött a békecsókkal. Szigorának hamarosan meg lett az az eredménye, hogy a hatalmaskodó nemesek megszelídültek. Az utcán nem mert többé

senki fegyveresen járni. Maga tartott a Kapitóliumon törvényt napokat. A rablók, gonosztevők, gyilkosok egyszerre csak menekülni kezdtek Rómának nem csak városából, hanem egész tartományából is, mert senki sem mert többé menedéket nyújtani nekik. Egy gyilkost úgy büntetett, hogy elevenen eltemettette és föléje földeltette áldozatát. A példa hatott. Az erdők „egyszerre kezdtek vidulni, hogy nem rejtőzik bennük rabló. Az ökrök újra szántottak. A zarándokok kezdtek újból sorra látogatni a szentélyeket, a kereskedők felkeresni beszerzési forrásaikat és járni az utakat“ (Vita IX.). A terhet szállító fuvarosok bátran hagyhatták rakományukat éjjelre az utcán, reggelre sértetlenül ott találták. Minden lopásért az felelt, akinek a területén a dolog megeseett. Ily intézkedések hatása alatt a közerkölcsök rohamosan javultak. A Vita írója nagy változásnak tartja, hogy még a kapzsiságukról híres római hentesek sem merték többé vevőiket becsapni, s Cola di Rienzo még prágai fogságában is eldicsekszik később azzal, hogy igazságosságának híre, mint egy onnan vizszatért fogoly mesélte, még az egyiptomi szultán füleihez is eljutott, s az megijedt, hogy a szent sír földjét nem bitorolhatja többé sokáig.

A száműzöttek visszatérhettek. Később ezeket az intézkedéseket egyéb erkölcsnemesítő rendeletekkel egészítette ki. Üldöztette az előbb napirenden lévő házasságtörést és vigyázott a családi élet tisztaságára. Ügyeltetett az alsó papság méltóságára, mire ugyancsak szükség lehetett, hiszen egykorú tanú például azt meséli, hogy a Szent Pál-bazilika egy fiatal apátja éjjelente lantszó mellett szerenádozva járta az utcákat. A tisztviselők megvesztegethetlenségére igen nagy súlyt helyezett. „Majd az egyiket, majd a másikat veszi elő. Ezt felakasztatja, amannak irgalom nélkül fejét véteti“. Az árvák és özvegyek ügyében szabálytalanul eljáró két jegyzőt szegyenoszlophoz köttetett és nagy pénzbírságra ítelt. Egyikük épp az a Tommaso Fortificocca volt, aki egykor oly csúful kigúnyolta. Végül büntető szankciók terhe alatt kötelezővé tette mindenki számára az évenkénti gyónás és áldozás elvégzését. A végrendelkezésnél köteles volt a közjegyző erre figyelmet fordítani, mert a renitens vagyonának egyharmada felerészben plébániáját, felerészben a városi kamarát illette. Maga bevallja, hogy ilyirányú tevékenységében a nagy Augustus példája lebegett előtte, aki a világi jólét mellett a „bona spiritualia“ gyarapítására is nagy súlyt fektetett. Mindez kitűnő hatással volt a város erkölcsi életének felemelésére, s mégis később, a pápával való ellentét kiéleződésének napjaiban, VI. Kelemen bűnéül rója majd fel, hogy az egyházi törvényhozás, rendelkezés és ítélkezés hatáskörébe avatkozott.

Cola di Rienzo másik nem kevésbé fontos és sürgős feladatául a gazdasági bajokon való segítséget tűzte maga elé. Mint a városi kamara jegyzője, tapasztalta már, hogy az adók nem folynak be a város pénztárába, részben azért, mert a szomszédos tartományok — a „Patrimonium S. Petri in Tuscia“, a Campagna —

pápai rektorai eredetileg Róma városhoz tartozó területeken is szedtek adót, részben azért, mert a nemesek bitoroltak feudális jogokat, részben pedig a városi közigazgatás képviselőinek csekély tekintélye miatt is. A közszellem javulásával és a tribun szigorú, de igazságos, a rendet biztosító, tehát kívánatos uralmával ez a helyzet gyorsan megváltozott. A házadót most Cepranótól a Paglia hídjáig mindenki szívesen megfizette. Nem csak azok a határmenti községek, melyek előbb inkább a szomszéd pápai tartományok rektorai alatt látták biztosítottnak érdekeik védelmét, de távolabbi helységek is felajánlották adójukat, hogy pártfogását élvezhessék. Ott, ahol Cola di Rienzo volt az úr, a bárók nem zsarolhatták többé a polgárokat. Adózni nekik, címerüket használni, „messere“-nek szólítani őket nem volt szabad. A nemesek elvesztették az utak, hidak, kikötők vámját is, ami voltaképp annak a feudális rendnek a végét jelentette, mellyel a toszkán demokrata-városok már régen leszámoltak. Az ostiai és egyéb tengerparti sókitermelések adóit rendszeresen be kellett fizetni a városi kamara pénztárába, hol egyszerre olyan nagy lett a sürgés-forgás, hogy a tisztviselők alig győzték a bevételeket kezelni. A nemesek megadóztatásától ugyan a tribun tartózkodott, de a kapitóliumi palota restaurálási költségeinek ürügye alatt minden volt szenátor-tól és a „bárók“-tól 100—100 forintot szedett. A római tirannusokkal, vallja később, ötszáz év, azaz 847 óta nem mert senki szembe szállni. Akkoriban IV. Leó pápa alapította meg a város romjain a „Roma Leonina“-t, melynek kapufelírata szerepel Cola di Rienzo gyűjteményében: „*Roma caput mundi, splendor spes, aurea Roma*“. Ő ezt a hagyományt veszi fel újra. A főnemesi szenátorok által veretett pénzt a tribun saját pénzeivel cseréli fel. Ezek is, akárcsak az előbbieik, rossz, erősen cinnel kevert „fekete“-ezüstből készült úgynevezett „provisino“-k voltak (Champagne Provins városkájáról kapták nevüket, hol ilyen pénzeket először vertek). Firenzéből hozatott pénzverők készítették őket. Egyik oldalukon változatlanul megmaradt a Provinsból hagyományos gyapjűfűsű, nap, félhold és csillag szimbólumok közt, „*Roma caput mundi*“ felírással. A hátapon az „*Almus Senatus*“-t „*Almus tribunatus*“ helyettesítette.

Azígy begyűlt adók elsősorban az újonnan szervezett, 1300 gyalogosból és mintegy 350 lovasból álló városi katonaság felszerelésére és ellátására szolgáltak. Válogatott, harcban edzett ifjakból állt az, „*Szép fegyverzetükben — mondja a Vita — olyanok voltak, mint a bárók*“. Bőséges zsoldot kaptak, s minden kerületnek megvolt a maga zászlaja.

Az adók gyors és szinte várakozáson felül készsége befizetése azonban lehetőséget nyújtott a tribunnak arra is, hogy a tízenöt pontban lefektetett szociális program megvalósításához lásson. Az özvegyek és árvák kiknek gondozásával jegyzői pályája kezdődött, számíthattak segítségére, annál is inkább, mert a tribun a nép és a szegények számára mindig hozzáférhető volt. Az aventinusi San Bonifazio e Alessio-kolostor apátja, Bartolommeo, aki Angelo Malabrancá-val, a Caracalla-termék városrészének kancellár.

jával együtt élete végéig leghívebb barátja volt, sokszor érezte jóakarátát. A borgoi Santo Spirito-kórház és a kormányzói székhelyül szolgáló szenátusi palotával szemben fekvő Araceli-templom, meg ferencrendi kolostor ismételten voltak gondoskodásának a tárgyai. Az utóbbi kolostorban lakott a jótékony-ságáról és szociális szervező munkájáról híres fra Acuto, aki valóban éles elméjű és találgény ember lehetett. A Santa Maria Rotonda-kórház alapítására ő koldulta össze a pénzt, a roskadozó öreg Ponte Milvio (ponte Molle) pedig azt, hogy ma is áll, részben annak köszönheti, hogy restaurálására a pénzt magyarországi Erzsébet királynőtől, Nagy Lajos édesanyjától tudta megszerezni, mikor Endre ügyében 1343-ban Nápolyban járt és onnan Rómába is ellátogatott, hogy leboruljon Szent Péter sírja előtt. Cola di Rienzo a népszerű ferencrendit nemcsak társadalmi segítőakcióiban, hanem kényes diplomáciai tárgyalásokban is felhasználta.

A nép nyomorán a tribun elsősorban intenzív gazdálkodással, a termelés fokozásával, az ugaron fekvő földek megművelési kényszerével, a városnegyedenként felállított raktáraknak Sziciliából hozott gabonával való ellátásával, a spekulatív gabonahalmazás ellen hozott szigorú tilalommal igyekezett segíteni. E rendelkezései úgy látszik, a nyár és őszy folyamán, mikor a nemesek is megfeleltek a város ellátására vonatkozó esküvel vállalt kötelezettségüknek, nagy könnyebbülést hoztak a közéleti viszonyok alakulásában, minek elsősorban volt köszönhető, hogy a nép a tribun uralmával meg volt elégedve. Csak tél felé állott be újra drágulás, mikor is a gabona vékájának ára hét lírára emelkedett.

E közgazdasági, közbiztonsági, társadalmi s erkölcsi nemesítő törvények és rendelkezések megalkotása volt Cola di Rienzo tribunátusának leginkább kézzel fogható eredménye. Altaluk valóban azzá lett, mit pompázó címei hirdettek: „*Severus et clemens, libertatis, pacis iustitieque tribunus et sacre Romane reipublice liberator*”. Petrarca két levelében és egy eklogájában dicsőítette vállalkozását, felszólítván a népet, hogy őrizze és védje meg nehezen kivívott szabadságát, mert a nemesek végleg méltatlanoknak bizonyultak az uralkodásra. Nem is rómaiak, hanem idegenek ők: Spoleto tájáról, a Rajna és Rhöne völgyéből származtak be, mint koldusok vagy rablók. S divus Caesar Augustus *urbs*-ában ők „úr”-nak merik magukat szólíttatni? A költő azonban egyben figyelmezteti is Cola di Rienzo-t, vigyázzon, a nemesek nem mind vetették alá magukat őszintén neki. Mint ifjabb Brutus tartsa szeme előtt az idősb Brutus példáját. Amaz konzul volt, ő tribun. Ébressze hát újra Róma régi dicsőségét, hiszen „*ad laborem gloriosum nascimur*”. Köszönti benne az új Camillust, Brutust, Romulust. „*Üdv a római szabadság, béke és csend megeremlőjének!*”

Talán Petrarcának „*Spirito gentil...*” kezdetű költeménye is a tribunhoz van intézve. Kétségtelen az is, hogy Cola di Rienzo szervező munkássága kezdetben nem csak Petrarcának, de a pápának és az avignoni kúriának is legteljesebb helyeslésével és jóváhagyásával találkozott. Hildebrand páduai püspök sem győzi dicsérni bölcsességét és előrelátását uralkodásának első hónapjaiban,

mikor fenntartás nélkül el lehetett róla mondani, hogy okosan és szorgosan gyakorolta hivatalát: „*prudens et diligenter exercens officium suum*.” Kár, hogy egyetlen rendeletének szövege sem maradt ránk. De így is kétségtelen, hogy a messze jövőbe kiható 1363-i római új városi statútumok, az úgynevezett „*Statuta Urbis*”, nagyrészt rájuk támaszkodtak. Hogy bennük a tribün szelleme is tovább élt, bizonyítja ama rendelkezésük, mely május 20.-ára, pünkösd vasárnapi népi forradalmának emlékére hivatali szünetet és a Szentlélek tiszteletére mondandó istentiszteleten való hivatalos részvételt rendel el a tisztviselőknek. Hogy az 1369-i *Statuta Urbis* a szabadság új korszakát 1347 május 20.-ától számítja, azzal magyarázható, hogy szerkesztésében Cola di Rienzo két volt tisztviselője és követje, Paulus de Vayanis lovag és Ceccus Rosani jegyző vettek részt s játszottak bizonyára vezető szerepet. E statútumok törvénybe iktatják a tribün ama követelését is, hogy Róma kormányzói (szénátorai) soha se legyenek a római nemességből választhatók.

VIII. Harc a nemességgel.

Ha a nemesség Cola di Rienzo parancsára le is rombolta a római palotáit védő palánkerődítéseket, s deszka- meg cölöpanyagukat fel is szállította a Kapitóliumra a szenátusi palota megerősítésére, feudális jogainak felszámolása mélyen sértette önértékét. Ketten a leghatalmasabb „bárók” közül, *Giovanni de Vico* és *Niccolò Gaetani* nyíltan szembeszálltak a tribün rendelkezéseivel.

Az elsőnek családjában a császári eredetű prefektusi méltóság a X. század óta apáról-fiúra öröklődött, s ő is legalább névleg Róma rendőrfőnöke volt. Rienzo uralomrajutásakor Viterbo és Vetralla kényuralma alatt álltak s ez az erőszakos és gőgös főúr, aki testvérgyilkosság útján jutott nagy gazdagságához, a római tulajdont képező Respampano várát is elfoglalta. Tehát esze ágában sem volt eleget tenni a tribün felszólításának, hogy hódoljon meg a római nép előtt. Cola di Rienzo azonban azonnal erélyes lépésre szánta el magát vele szemben. Megfosztatta Giovanni de Vicot a nép által prefektusi címétől, méltóságát magára ruházatta át, a pártütő fejére pedig vérdíjat tűzött ki. Azután seregét, mely firenzei és perugiai segélycsapatokkal, valamint Todi, Narni, Corneto fegyveres népével is meggyarapodott, Vetralla ostromára küldte. A vezérletet egy kezdetől fogva hozzá pártolt főnemesre, Niccolò Orsinire, az Angyalvár ifjú urára bízta. Melléje montegiordanoi Giordano Orsinit rendelte katonai tanácsadóul, ki nem tévesztendő össze a marinoi Giordano Orsinivel. Róla, Cola ádáz ellenségéről, a továbbiakban szintén szó lesz. A páduai püspök szerint 800, a Vita szerint 1000 lovasból és 6000 gyalogosból állt a tribün tekintélyes hada.

Vetralla városka hamarosan meghódolt, de a fölötte emelkedő várat már hosszú ostrom alá kellett fogni. Ennek tartama alatt a római sereg Viterbo gabonában és szőlőben gazdag dombos vidékét pusztította, Cola di Rienzo pedig azzal fenyegetőzött,